

Kvaliteta života roditelja djece predškolske dobi

Josipović Kukor, Katarina

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:260486>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-29**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

**KATARINA JOSIPOVIĆ KUKOR
DIPLOMSKI RAD**

**KVALITETA ŽIVOTA RODITELJA
DJECE PREDŠKOLSKE DOBI**

Zagreb, rujan 2020.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
(Zagreb)**

DIPLOMSKI RAD

Ime i prezime pristupnika: Katarina Josipović Kukor

**TEMA DIPLOMSKOG RADA: Kvaliteta života roditelja djece
predškolske dobi**

MENTOR: prof.dr.sc. Andreja Brajša-Žganec

Zagreb, rujan 2020.

SADRŽAJ

Izjava o samostalnoj izradi rada

Sažetak

Summary

1. UVOD.....	1
2. KVALITETA ŽIVOTA.....	3
2.1. Definicija	3
2.2. Procjena kvalitete života.....	4
2.2.1. Subjektivni i objektivni parametri.....	4
2.2.2. Čimbenici kvalitete života	6
3. RODITELJSTVO I ODGOJ DJECE	8
3.1. Roditeljstvo	8
3.1.1. Majčinstvo.....	9
3.1.2. Očinstvo	10
3.2. Odgoj i odgojni stilovi.....	10
3.2.1. Uloga odgajatelja u odgoju djeteta.....	12
3.2.2. Temeljni problemi odgojitelja u radu.....	12
4. ISPITIVANJE KVALITETE ŽIVOTA RODITELJA DJECE	
PREDŠKOLSKE DOBI	14
4.1. Cilj ispitivanja	14
4.2. Problemi i hipoteze.....	14
4.3. Metodologija	15
4.3.1. Uzorak ispitanika	15
4.3.2. Mjerni instrument.....	20
4.3.3. Postupak.....	21
4.4. Rezultati i rasprava	21
5. ZAKLJUČAK	33
6. LITERATURA	35

Prilog 1. Anketni upitnik

Izjava o samostalnoj izradi rada

Ja, Katarina Josipović Kukor, izjavljujem kako sam samostalno napisala diplomski rad pod nazivom Kvaliteta života roditelja djece predškolske dobi koristeći navedenu literaturu i uz pomoć savjeta mentora.

Katarina Josipović Kukor

Sažetak

Kvaliteta života termin je za koji se u literaturi pronalazi mnoštvo definicija, međutim nijedna od njih nije prihvaćena kao univerzalna. Pojam kvalitete života danas predstavlja multidimenzionalni i subjektivni koncept koji je pod utjecajem brojnih objektivnih i subjektivnih čimbenika (Felce i Perry, 1993). Mjerenje kvalitete života, također, velik je posao koji zahtijeva slojevit i složen pristup. Prilikom ispitivanja kvalitete života nije moguće koristiti samo subjektivne ili objektivne čimbenike za procjenu, već je potrebno zajedno primjenjivati obje vrste pokazatelja kako bi se dobili reproducibilni podaci.

Roditeljstvo je socijalni proces koji se događa unutar nekog karakterističnog prostora i vremena. Roditeljstvo je, također, i najvažnija uloga u životu pojedinca koja podrazumijeva, redefiniranje vlastitih ciljeva i doživljaja, odlučivanje za djecu. Koncept roditeljstva danas promijenio se u odnosu na prijašnji. Dolazi do jače izraženosti majčinstva i očinstva u punom smislu riječi te se naglasak stavlja na kvalitetno majčinstvo i kvalitetno očinstvo. Na temelju subjektivnog doživljaja roditeljstva roditelji se opredjeljuju za neki od roditeljskih stilova odgoja.

U ovom je radu istražena kvaliteta života roditelja djece predškolske dobi sa stajališta bračnih odnosa, obiteljskih odnosa, odnosa sa supružnikom, slobodnog vremena, obaveza i materijalnog statusa ispitanika metodom anketnog upitnika. Rezultati istraživanja pokazali su da su roditelji zadovoljni trenutnom kvalitetom života, pozitivno opisuju bračne i obiteljske odnose, zadovoljni su uključenošću i angažmanom supružnika u odgoju djeteta, materijalnim statusom, međutim navode kako imaju manje vremena za sebe dolaskom djeteta.

ključne riječi: kvaliteta života, čimbenici kvalitete života, roditeljstvo, odgoj

Summary

Quality of life is a term for which many definitions can be found in the literature. However, none of them is accepted as universal. The notion of quality of life today represents a multidimensional and subjective concept that is influenced by a number of objective and subjective factors (Felce and Perry, 1993). Measuring quality of life is a huge work that requires a layered and complex approach. When examining quality of life, it is not possible to use only subjective or objective factors for assessment. It is necessary to apply both types of indicators together in order to obtain reproducible data.

Parenting is a social process that takes place within some characteristic space and time. Also, parenting is the most important role in an individual's life, which means redefining each one's own goals and experiences and making decisions for children. The concept of parenting today has changed from how it was before. There is a stronger expression of motherhood and fatherhood and the emphasis is on quality motherhood and quality fatherhood. Based on the subjective experience of parenting, parents are deciding for some of the parenting styles.

In this research it was investigated parents' quality of life of preschool children from different points of view. Using questionnaire method it was researched about their marital relations, family relations, relations with spouse, free time, obligations and material status of respondents. The results of the research showed that parents are satisfied with their quality of life. They are positively describing marital and family relationships, they are satisfied with the involvement and engagement of spouses in raising a child, their material status, but state that they have less time for themselves since they have a child.

keywords: quality of life, quality of life factors, parenting, upbringing (nurture)

1. UVOD

Obitelj je prvi, osnovni i najvažniji činitelj u razvoju djeteta i u procesu njegove socijalizacije. Ona je društvena zajednica u malom, zrcalo društvenih i svih drugih promjena kojima je i sama pokretač, ali i nositelj posljedica. Ona je živi, prirodni sustav u neprekidnoj mijeni, rastu i razvoju do starenja (Čiček, 1995) te, kao takva, čini kamen-temeljac društva.

Brojne društvene, ekonomske i demografske promjene u svijetu uvjetuju promjene u cjelokupnoj organizaciji obiteljskog života, pa samim time i kvaliteti života roditelja. U literaturi se ne nailazi na općeprihvaćenu definiciju kvalitete života, već je moguće pronaći velik broj različitih definicija i modela kvalitete života koji govore o različitom poimanju tog koncepta. Nadalje, postoji niz teorija, a posljedično tomu i upitnika za procjenu kvalitete života.

Budući da ne postoji jedna, univerzalno prihvaćena definicija kvalitete života, Svjetska zdravstvena organizacija (SZO) u dokumentu *Development of the World Health Organization WHOQOL- BREF quality of life assessment* iz 1999. godine definira kvalitetu života kao pojedinačevu percepciju pozicije u specifičnom kulturološkom, društvenom te okolišnom kontekstu. Isto tako, jednu od sveobuhvatnijih definicija kvalitete života iznose 1993. godine Felce i Perry definirajući kvalitetu života kao sveukupno, opće blagostanje koje uključuje objektivne čimbenike i subjektivno vrednovanje fizičkog, materijalnog, socijalnog i emotivnog blagostanja, uključujući osobni razvoj i svrhovitu aktivnost, a sve promatrano kroz osobni sustav vrijednosti pojedinca.

Dolaskom djeteta značajno se mijenja bračni život roditelja. Postati roditeljem jedan je od najvažnijih zadataka osoba odrasle dobi koji znatno mijenja pojedinca i njihov identitet te zahtijeva niz promjena i prilagodbi u odnosu prema sebi i okolini (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Rođenjem djeteta situacija postaje složenija. Ispočetka većina se roditelja ne može nadiviti novom biću, međutim postupno se intenziviraju tegobe poput smanjene komunikacije među bračnim partnerima, smanjene izmjene nježnosti, ispoljavanja financijskih problema, gubitka vremena za sebe i sl. (Krizmanić, 2011). Navedene tegobe utječu na kvalitetu odnosa bračnih partnera, kao i na ukupnu kvalitetu života.

Predškolsko razdoblje u životu djeteta vrijeme je kad se najintenzivnije razvijaju njegove sposobnosti, izgrađuje i jača socijalni identitet, uspostavlja emocionalna stabilnost i počinje graditi vlastiti pogled na svijet. Međutim, polazak u predškolsku ustanovu djetetu može izazvati pozitivne i negativne emocije. U kontekstu negativnih emocija literatura navodi kako odvajanje od roditelja, ulazak u novu socijalnu okolinu, upoznavanje novih osoba i provođenje vremena u novim i nepoznatim aktivnostima djetetu može biti izvorom stresa, nemira, straha, nervoze, nepovjerenja i nesigurnosti. Naglašava se uloga odgojitelja koji jednim dijelom preuzima dio roditeljske uloge, i to tako da primjenom svojih profesionalnih znanja potiče djetetov emocionalni, kognitivni i socijalni razvoj te postaje medijator i koordinator prilikom uspostavljanja socijalnih interakcija među vršnjacima (Hamilton i Howes, 1992, prema Klarin, 2006).

S obzirom na opširnost teme, ovaj diplomski rad predstavlja sumaciju gore navedenih pojmova i problematika u vidu procjene trenutne kvalitete života od strane roditelja djece predškolske dobi.

2. KVALITETA ŽIVOTA

2.1. Definicija

Kvaliteta života često je istraživano područje za koje se iskazuje velik interes u različitim znanstvenim disciplinama poput psihologije, pedagogije, filozofije, sociologije, medicine, geografije, ekonomije, teologije i sl. (Vuletić, 2011). Koncept kvalitete života postoji od davnina, međutim njegov se pravi razvojni put vrlo dobro može pratiti tijekom 20. stoljeća. Naime, sredinom 20. stoljeća pod pojmom kvalitete života podrazumijevao se samo životni standard pojedinca koji se objektivno iskazivao ekonomskim parametrima. Ubrzo nakon toga, uslijed povećanja životnog standarda, istraživanja su se usmjerila na opažanje zadovoljenja osobnih i društvenih potreba te se ovom tematikom bavila uglavnom sociologija. Nakon toga, učinjena je distinkcija između subjektivnih i objektivnih pokazatelja osobne kvalitete života, a sedamdesetih godina 20. stoljeća istraživanja su se usmjerila na subjektivne pokazatelje kvalitete života čime su istraživanja u središte interesa stavila pojedinca (Vuletić, 2011).

Kao što je već navedeno, postoji velik broj definicija kvalitete života, međutim nijedna nije općeprihvaćena kao zlatni standard. Brojni autori upozoravaju na poteškoće pri definiranju pojma *kvaliteta života* jer jedni ističu objektivnost i mjerljivost, dok drugi ističu subjektivnost i nemjerljivost kvalitete života (Orešković, 1994). Svjetska zdravstvena organizacija 1999. godine iznosi definiciju kvalitete života kao percepciju stanja u životu pojedinca u kontekstu kulturnih i vrijednosnih sustava kojemu pripada i u relaciji s osobnim ciljevima, standardima i očekivanjima. Autori Felce i Perry (1993) u svojoj definiciji spomenutoj u Uvodu jasno naglašavaju multidimenzionalnost kvalitete života navodeći postojanje objektivnih i subjektivnih pokazatelja kvalitete života, kao i kategorije parametara koje pobliže određuju kvalitetu života (fizičko, materijalno, socijalno i emotivno blagostanje). Nadalje, od domaćih autora valja istaknuti definiciju Mirjane Krizmanić i Vladimira Kolesarića iz 1989. godine koji kvalitetu života iznose kao subjektivno doživljavanje vlastitog života određeno objektivnim okolnostima u kojima osoba živi, karakteristikama ličnosti koje utječu na doživljavanje realnosti i njenog specifičnog životnog iskustva. Ova definicija upućuje kako je kvaliteta života psihološki fenomen, odnosno generalni stav prema vlastitom životu i njegovim aspektima (Vuletić, 2011). Slična definicija

navodi kako je kvaliteta života način na koji doživljavamo i kako vrjednujemo svoj vlastiti cjelokupni život (Tadić, 1997, prema Halauk 2013).

2.2. Procjena kvalitete života

Mjerenje kvalitete života složen je i nimalo lak zadatak. Za razliku od istraživanja u drugim znanostima gdje postoje točno određeni, objektivno mjerljivi, dugoročni parametri, istraživanja koja za cilj imaju procjenu kvalitete života nemaju takve parametre. Orešković (1994) u svom radu navodi kako bi se pristup problemu kvalitete života mogao podijeliti u dvije skupine. Prvu skupinu čine pristupi koji kvalitetu života ispituju kod bolesnih osoba zbog čega se promatra samo utjecaj bolesti na kvalitetu života oboljelih. Drugu, noviju, skupinu čine pristupi koji su, osim ispitivanja kvalitete života bolesnih ljudi, usmjereni i na procjenu kvalitete života zdravih, neoboljelih. S druge strane, autorica Vuletić (2011) pristupa s drugog stajališta te ističe dva povijesno osnovna pristupa mjerenju kvalitete života – jednodimenzionalni koji mjeri kvalitetu života u cjelini, kao jedinstveni entitet i multidimenzionalni koji ukupnu kvalitetu života procjenjuje na temelju zadovoljstva pojedinca u više različitih područja života.

2.2.1. Subjektivni i objektivni parametri

Već je spomenuto kako je u prošlosti kvaliteta života bila opisivana ekonomskim parametrima. Ekonomski parametri poput bruto domaćeg proizvoda (BDP), materijalnih primanja, životnog standarda, pokazatelja zaposlenosti i sl. objektivni su, mjerljivi, lako se kvantificiraju, a bitna im je prednost reproducibilnost što znači da omogućuju međusobne usporedbe na razini država, regija ili vremenskih razdoblja (Slavuj, 2012) Uistinu, ovakvi parametri daju statistički vrlo točne analize, međutim kao glavna im se zamjerka ističe potpuni izostanak subjektivnog doživljaja pojedinca. Ispitivanja temeljena na ekonomskim parametrima pružaju informacije o materijalnom blagostanju, ali ne govore mnogo o drugim ključnim dimenzijama društva poput obrazovanja, zdravlja, prirodnog okoliša, ljudskih prava. Porast materijalnog blagostanja neke države ne mora dovesti i do boljeg standarda života za sve njezine građane (Slavuj, 2012). Budući da se uz veći životni standard ili veća

materijalna primanja pojedinac ne mora nužno osjećati bolje (primjerice, zbog bolesti), ne može se sa sigurnošću utvrditi pozitivna korelacija, posljedično čemu zaključci o kvaliteti života mogu biti netočni. Također, drugi objektivni pokazatelji poput prehrane, gustoće populacije, stanovanja, migracija ili religije nisu isti, odnosno različito su vrednovani u različitim kulturama, stoga ne postoje apsolutni standardi za procjene tih varijabli (Liu 2011, prema Vuletić 2011) te donošenje valjanih rezultata ispitivanja kvalitete života. Konačno, objektivni pokazatelji ne govore ništa o tome kako pojedinci doživljavaju vlastiti život.

Subjektivni pokazatelji predstavljaju napredak u ispitivanjima kvalitete života. Naime, prije uvođenja subjektivnih pokazatelja unaprjeđenje ispitivanja kvalitete života vršilo se tako da su se na postojeće objektivne pokazatelje dodavali novi objektivni pokazatelji koji bi detaljnije opisivali životne uvjete. Tek uvođenjem subjektivnih pokazatelja u ispitivanja omogućen je pravi uvid u kvalitetu života. Pojedinci na temelju subjektivnog iskustva najbolje mogu procijeniti svoj život te je percepcija blagostanja, sreće i zadovoljstva ključna za definiranje kvalitete njihova života (Andrews i Withey, 1974, prema Slavuj, 2012). Iako se subjektivni pokazatelji mogu različito definirati i ispitivati u različitim istraživanjima, uglavnom se temelje na mjerenju psiholoških stanja pojedinca, odnosno njihovih vrijednosti, stavova, vjerovanja, aspiracija, zadovoljstva i sreće (Slavuj, 2012).

Slavuj u svom preglednom članku iz 2012. ističe kako glavna prednost subjektivnih pokazatelja leži u činjenici da se pomoću njih mogu identificirati iskustva i percepcije važne pojedincima (npr. nešto što su ocijenili ispodprosječnim). Nadalje, subjektivni su pokazatelji, za razliku od objektivnih, jednodimenzionalni te se mjere uz pomoć ujednačenog mjernog instrumenta što olakšava usporedbu rezultata. U konačnici, prilikom interpretacije subjektivnih pokazatelja istraživač se ne susreće s poteškoćama u onoj mjeri u kojoj se susreće prilikom interpretacije objektivnih pokazatelja. Međutim, postoje i argumenti protiv subjektivnih pokazatelja, koji se mogu svrstati u četiri kategorije: valjanost, interpretacija, cjelovitost, primjenjivost (Andrews 1974, prema Slavuj 2012). Problem valjanosti odnosi se na sumnju da ponekad ne mjere ono što se njima namjerava mjeriti, problem interpretacije odnosi se na različitosti među pojedincima, grupama ljudi, prostorima i vremenima koje utječu na formiranje stavova i percepcija pojedinaca. Drugim riječima, nemoguće je interpretirati sve podatke po istim kriterijima, već je nužno u obzir uzeti i okolinu u kojoj pojedinac živi. Nadalje, problem cjelovitosti podrazumijeva zabrinutost da

postoji nebrojeno velik broj mogućih aspekata koji utječu na kvalitetu života te da je teško znati jesu li zaista obuhvaćeni svi aspekti koncepta. Za kraj, problem primjenjivosti argumentiran je pretpostavkom da svaki pojedinac ne posjeduje sve potrebno znanje za procjenu svih životnih aspekata te, stoga, nije kompetentan procjenjivati svoje životne uvjete.

Subjektivna procjena pojedinca, dakle, ima presudnu ulogu i nužno je potrebna u procjeni kvalitete života jer predstavlja subjektivni doživljaj objektivnog stanja okoline. Međutim, ona nikako ne isključuje opisane objektivne parametre. Objektivni su pokazatelji normativni pokazatelji stvarnosti dok se subjektivnim pokazateljima ukazuje na razlike pojedinaca u opažanju i doživljavanju stvarnih uvjeta života (Vuletić, 2011). Iako subjektivni i objektivni pokazatelji zajedno daju najtočniju sliku o kvaliteti života, rezultati istraživanja Roberta A. Cumminsa iz 2000. godine pokazali su da su ovi pokazatelji zapravo slabo povezani. Naime, on navodi kako su objektivna i subjektivna procjena kvalitete života u dobrim okolinskim uvjetima međusobno nepovezane ili slabo povezane, međutim u lošim okolinskim i životnim uvjetima povezanost im raste. Navedeni rezultat rada u skladu je s pretpostavkom da će pojedinci koji žive u uvjetima siromaštva negativno procijeniti kvalitetu života, dok će oni iz dobrih ili vrlo dobrih ekonomskih uvjeta u procjeni, osim ekonomskih, gledati dodatne parametre, zbog čega postoji mogućnost i pozitivne i negativne procjene kvalitete života.

2.2.2. Čimbenici kvalitete života

Kvaliteta života u literaturi definirana je na stotine različitih načina, međutim većina se istraživača slaže kako je kvaliteta života multidimenzionalan konstrukt koji obuhvaća nekoliko čimbenika: životni standard, zdravlje, produktivnost, mogućnost ostvarivanja bliskih kontakata, sigurnost, pripadanja zajednici te osjećaj sigurnosti u budućnost (Cummins, 1998, prema Vuletić, 2011). Pretraživanjem literature uočljivo je kako različiti autori navode velik broj čimbenika kvalitete života, međutim najčešće razmatrana gledišta su: socijalni čimbenici, glavna životna područja, važna životna događanja, psihološki faktori, psihosocijalni faktori, obilježja ponašanja i prosudbe sveobuhvatne kvalitete života (Hoog, 1995 i Goode, 1998, prema Bratković i Rozman, 2007).). Primjeri čimbenika kvalitete života za navedene kategorije prikazani su u Tablici 1.

Tablica 1. Primjeri čimbenika kvalitete života

(Hoog, 1995 i Goode, 1998, prema Bratković i Rozman, 2007)

socijalni čimbenici	društveni - smrtnost, poboljšavanje, standard življenja i zdravstvene skrbi, zaposlenost, stupanj kriminaliteta, veličina mjesta stanovanja individualni - dob, spol, etnička pripadnost, prihodi, zdravstveni i obiteljski status, obrazovanje, religioznost
glavna životna područja	obiteljski život, susjedstvo, slobodno vrijeme, religijska uvjerenja, obrazovanje, socijalni kontakti, prijateljstvo, stanovanje, prihodi, državno uređenje, zaposlenje, zdravlje
važna životna događanja	zasnivanje braka, razvod, bolest, umirovljenje, preseljenje, rođenje djeteta, smrt bliske osobe
psihološki faktori	rješavanje problema, samopoštovanje, pojavnost i intenzitet pozitivnih i negativnih emocija, ostvarivanje uloga, anksioznost, depresivnost, osjećaj sigurnosti
psihosocijalni faktori	socijalna interakcija, kontakti, socijalna podrška, stres, samoprocjena ostvarenih sposobnosti, neostvarene uloge, individualne potrebe i želje
obilježja ponašanja	socijalna mreža podrške, samostalnost, produktivnost, socijalna uključenost
prosudbe sveobuhvatne kvalitete života	samoprocjena cjelokupnog zadovoljstva životom, zadovoljstvo kvalitetom životnih područja, zadovoljstvo važnim životnim pitanjima, procjena važnosti različitih područja života i životnih pitanja

3. RODITELJSTVO I ODGOJ DJECE

3.1. Roditeljstvo

Pojam roditeljstva moguće je promatrati kao socijalni proces koji se događa unutar nekog karakterističnog prostora i vremena. Naime, roditeljstvo je smješteno u određenom vremenu i prostoru te je pod utjecajem povijesnih previranja, demografskih promjena, kulturnih normi i vrijednosti, obiteljskog razvoja te promjena u socijalnoj organizaciji i strukturi. Iz navedenog proizlazi da roditeljstvo nije moguće objasniti isključivo kao individualnu aktivnost koju oblikuju samo osobne karakteristike, psihološka dinamika, iskustvo i vrijednosti. Čudina-Obradović i Obradović (2006) u svom djelu *Psihologija braka i obitelji* ističu kako se pod roditeljstvom podrazumijeva odlučivanje za djecu, preuzimanje i prihvaćanje roditeljske uloge, redefiniranje vlastitih ciljeva i doživljaja vlastite vrijednosti zbog emocionalnog i materijalnog ulaganja i napora te zbog nagrade u emocionalnoj povezanosti i doživljaju djetetova uspjeha.

Postati roditeljem danas nema jednako značenje kao prije. Ustaljeno je shvaćanje kako je dijete vlasništvo svojih roditelja te da roditelji imaju apsolutna prava nad svojim djetetom u pogledu odlučivanja i usmjeravanja. Međutim, Konvencija o pravima djeteta Ujedinjenih naroda suprotstavlja se ovoj hipotezi te, umjesto autoriteta roditelja, naglašava njihovu odgovornost prema djetetu.

Prisutnost djeteta u obitelji mijenja ponašanje i aktivnosti roditelja, izaziva snažne pozitivne, ali i negativne osjećaje. Ono mijenja mišljenje, osjećaje i ponašanje roditelja, njihovu vlastitu sliku o sebi i sliku koju o njima ima okolina (Čudina-Obradović i Obradović, 2002). Ta se promjena opisuje kao subjektivan doživljaj roditeljstva koji je moguće definirati pomoću triju dimenzija:

- a) roditeljsko zadovoljstvo – zadovoljstvo potporom bračnoga partnera, odnosom dijete-roditelj i vlastitom uspješnošću u ulozi roditelja
- b) zahtjevi i stres roditeljske uloge – vanjski pritisci na pojedinca da ostvaruje roditeljsku ulogu u skladu s očekivanjima i normama okoline; stres kao doživljaj pojedinca da nije u mogućnosti ispuniti zahtjeve roditeljske uloge u skladu s osobnim očekivanjima i normama. Zahtjevi proizlaze iz djetetove neadaptabilnosti, neprihvatljivosti ponašanja, negativnog

raspoloženja, rastresenosti i hiperaktivnosti. U roditeljski stres pripada roditeljeva depresija, tjeskobna vezanost za dijete, vanjska ograničenja (ekonomska, vremenska), osjećaj roditeljske nekompetencije, usamljenost, loši odnosi s partnerom te ugroženo fizičko zdravlje

- c) subjektivna roditeljska kompetencija – roditeljev osjećaj koliko je sposoban i uspješan kao roditelj. Ona se definira kao osjećaj teškoće u odgajanju djeteta u njegovim različitim razvojnim razdobljima, kao samoprocjena znanja, vještine, samoeфикаsnosti i samopoštovanja ili kao osjećaj roditelja da ima nadzor nad procesom djetetova odgoja (Sabatelli i Waldron, 1995, prema Čudina-Obradović i Obradović, 2002)

3.1.1. Majčinstvo

Majka je prvi kontakt novorođenog djeteta. Tradicionalno, termin *majka* označava ženu koja je začela, nosila u utrobi i rodila dijete, ženu koja je donirala jajnu stanicu za oplodnju djeteta koje će nositi i roditi druga žena te, konačno, ženu koja nosi i rađa dijete začeto iz tuđe jajne stanice. Na temelju tog shvaćanja moguće je zaključiti kako postoje različiti oblici majčinstva (biološko, genetsko i gestacijsko) (Radan i sur., 2015), međutim, o kojem god se obliku majčinstva radilo, općeprihvaćen termin majke (materе, mati) odnosi se na ženu koja obavlja ulogu odgoja djeteta.

Majka i dijete cjelovit su sustav, stoga ih je nemoguće promatrati izolirano. Majka ne brine samo o fizičkim potrebama djeteta poput hranjenja, čišćenja, kupanja, već i o njegovu psihičkom i ljudskom razvoju (Brajša, 2009). Postoje pretpostavke kako je uloga majčinstva za ženu veća od uloge očinstva za muškarca. Štoviše, uloga majke najvažnija je uloga u životu žene kroz koju se ona ostvaruje. Dok majčinstvo u ženi izaziva pretežito pozitivne emocije poput sreće, osobne ispunjenosti i uzbuđenja, važno je spomenuti kako se često zadaća odgoja djeteta svaljuje isključivo na majku. Posljedično tomu, ona ne može biti dobra i kvalitetna majka, pogotovo ako je istovremeno nezadovoljna, frustrirana i izdvojena od društva (Brajša, 2009). Najbolji put prema kvalitetnom majčinstvu leži, stoga, u većoj uključenosti oca u odgoj i razvoj djeteta te značajnijem rasterećivanju majke.

3.1.2. Očinstvo

Paralelno s ulogom majke u razvoju i odgoju djeteta povlači se i uloga oca. Pojam otac podrazumijeva odnos u kojem može, a ne mora biti zastupljena biološka sastavnica (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Različita su shvaćanja uloge ili statusa očeva: hranitelj obitelji, otac obitelji dvostrukog hranitelja, rastavljeni očevi, izvanbračni očevi, očevi koji preuzimaju djelomičnu brigu za djecu iz prethodnog braka i potpunu brigu za djecu iz novog braka i djecu svoje nove partnerice. Otac ili tata uži je član obitelji koji za osobu predstavlja muškog roditelja bio on biološki ili samo socijalni. Očinska uloga, podložna je promjenama i razgranosti oblika koji su posljedica suvremenih demografskih i društvenih pomaka u svijetu, osobito u zapadnoj kulturi (Eggebeen i Knoester, 2001.) te je jasno vidljivo da je motivacija za rađanjem postala zajednička volja obaju roditelja. Ona je direktan rezultat njihovog međusobnog emocionalnog odnosa.

Položaj oca u kontekstu današnjeg roditeljstva može se analizirati i promatrati u povezanosti s njegovim položajem u braku s drugim roditeljem i novim trendovima kojima se upućuje na promjene nastale zbog emancipacije žena, njihova zapošljavanja i promjene položaja majke. Uloga oca emancipira se od instrumentalnog hranitelja obitelji baš kao i uloga majke od kućanice. Moguće je reći da dolazi do zamjena uloga (Čudina-Obradović, Obradović, 2003). Analogno promjenama, suvremeno roditeljstvo teži „ravnopravnom roditeljskom partnerstvu“ (Deutsch, 2001, prema Čudina-Obradović, Obradović, 2003). Sukladno tomu, suvremena istraživanja unutar društvenih znanosti daju rezultate koji pokazuju kako su i majka i otac jednako važni za djetetov razvoj (Maleš, 1999).

3.2. Odgoj i odgojni stilovi

Za uspješan odgoj djeteta potrebni su prije svega roditelji, a zatim i njihov odgojni stil koji se temelji na ljubavi, poštovanju, obostranom povjerenju. Nažalost, opisano roditeljima nije urođeno, već se mora steći upornošću, dosljednošću i strpljivošću u odnosu prema djetetu. Manifestira se kroz roditeljske odgojne postupke, njihovo cjelokupno djelovanje, osobnost i pružanje vlastitog pozitivnog primjera (Ljubetić, 2007).

Kad netko postane roditeljem, on bira (i to uglavnom nesvjesno) jedan od četiriju temeljnih roditeljskih stilova ponašanja: autoritarni, permisivni, autoritativni ili indiferentni (Brajša-Žganec, 2003). Stilovi se razlikuju prema karakteristikama roditelja i prema očekivanjima roditelja od svoje djece.

- a) Autoritarni je stil, već sama riječ govori, strog. Roditelj se postavlja prema djetetu kao autoritet i zahtijeva od njega da to prihvati i poštuje. Ne pokazuje mu puno ljubavi i topline. Smatra da dobro odgaja dijete kad postigne da ga sluša bez pogovora, a nije ni rijetkost da ga umjesto lijepim i pohvalnim riječima nagrađuje nečim što dijete želi (stvara se svojevrsna ucjena gdje roditelj uvjetuje ispunjenje djetetove želje ako ono zadovolji postavljeni "kriterij").
- b) Permisivni je stil u velikoj mjeri suprotan prethodnom autoritarnom stilu. Ovdje nema restrikcija, roditelj prihvaća dijete, ne postavlja mu nikakva posebna ograničenja, daje mu puno ljubavi i topline. Često su roditelji svjesni svoje popustljivosti pa čak i donesu odluke kako će se postrožiti ili kako neće dopustiti djetetu da radi baš sve što želi, međutim, kad se susretne sa situacijom gdje bi tu odluku trebalo provesti u djelo, odustanu jer im je tako "lakše".
- c) Autoritativni (demokratski) stil zlatna je sredina između prvih dvaju, obuhvaća pozitivne karakteristike jednog i drugog. Roditelj postavlja granice djetetu, ali ne zato što želi da se dijete osjeća loše, nego je svjestan vlastite odgovornosti prema djetetu. U skladu s tim, prepoznaje situacije koje su potencijalno opasne ili za koje dijete još nije spremno pa uvodi restrikciju. Takav je roditelj ipak pun topline, ljubavi i razmišljanja; čini sve najbolje za dijete, ali je u kontaktu sa stvarnošću pa donosi i "teže odluke" koje se možda djetetu neće svidjeti.
- d) Indiferentni roditeljski stil podrazumijeva da roditelji postavljaju male zahtjeve djeci, nad djecom nema nadzora, kao roditeljske topline i potpore. Ovi roditelji nemaju vremena za bavljenje djecom ili ih emocionalno odbacuju. Dijete na takav roditeljski odnos reagira neprijateljski i s otporom, te nije u mogućnosti steći socijalne vještine. Budući da velik dio vremena djeca provode bez nadzora (zanemarujući roditelji ne znaju gdje im je dijete, što radi i s kime se druži), u takvom obiteljskom okruženju najčešće odrastaju djeca koja pokazuju različite oblike neprihvatljivog, neprilagođenog i delinkventnog ponašanja. Indiferentan stil kombinacija je slabe kontrole i emocionalne hladnoće (Ljubetić, 2007). Takvi roditelji nemaju odgojnih ciljeva jer su zaokupljeni

sami sobom. Njihova će djeca biti neprijateljski raspoložena, odbijati će i kršiti pravila.

Važno je napomenuti da u odgoju nije bitno samo dijete. Dijete jest u centru, bitno je i roditelj ima obavezu prema njemu, ali zapravo je odgoj dvosmjerna ulica gdje je roditelj od neprocjenjive važnosti. Upravo je stoga važno da je i on zadovoljan. Roditelj se mora boriti i za svoju sreću (ne samo sreću s djetetom, već i sreću u braku i društvenim odnosima) jer je zadovoljstvo temeljni preduvjet dobrog odgoja i dobre komunikacije u obitelji (Luketin i sur., 2015). Zadovoljan roditelj priča otvoreno, pomirljivo, ugodnim tonom glasa, objašnjava djetetu, ohrabruje, potiče i, najbitnije, dobro sluša, uočava probleme svog djeteta i aktivno prijedlozima ili savjetima doprinosi njihovu rješavanju.

3.2.1. Uloga odgojitelja u odgoju djeteta

Odgojitelj je poslije roditelja prva karika odgojno-obrazovnog lanca. Predškolski period ključno je važan za svako dijete jer mu je razvoj mozga u tom periodu u najsnažnijoj fazi. Odgoj je riječ koja se koristi svakodnevno i u mnogim kontekstima bez da se ponekad promisli o njenoj životnoj važnosti. Odgoj je svjesno djelovanje na dijete u nastojanju da stekne osobine i navike prikladne u društvu (Eret, 2011). Obrazovanje i odgoj pojmovi su koji se međusobno isprepliću. Naime, nemoguće je odgajati bez učenja, kao što je nemoguće podučavati bez odgojne dobiti.. Odgojno-obrazovni proces ovisi o vezi između predškolske ustanove i roditelja te partnerstvo između roditelja i odgajatelja mora biti na najvišem nivou. Ukoliko spomenuta partnerska veza nije dobra te stavovi i pravac usmjerenja djeteta nisu isti, dijete se nalazi u međuprostoru u kojem trpi i stagnira.

3.2.2. Temeljni problemi odgojitelja u radu

Neka djeca u dječji vrtić dođu već formirana, neka su, pak, djelomično formirana, a postoji i nekolicina onih koje tek treba formirati. Naravno, prva linija u izgradnji i formiranju djeteta svakako su roditelji, međutim, kad roditelji krenu stranputicom, kao što je to slučaj kod autoritarnog, permisivnog ili indiferentnog

načina odgoja, odgojitelj je taj koji ima dužnost i obavezu pokušati ispraviti krive vrijednosti, odnosno pomoći djetetu da krene pravim putem. Nažalost, u svom radu odgojitelji nailaze na dva temeljna problema u radu s ovakvom djecom.

Za početak, odgojitelj provodi samo jedan manji dio dana s djetetom i u takvom kratkom vremenu, a pogotovo u prisutnosti druge djece, vrlo je teško uspostaviti odnos povjerenja između djeteta i njegova odgojitelja. Dječji je kolektiv vrlo dinamična okolina u kojoj odgojitelj mora biti tijekom cijelog radnog vremena maksimalno koncentriran i oprezan. Zbog većeg broja djece o kojoj mora brinuti, dolazi do disipacije pozornosti te se odgojitelj jednostavno ne može posvetiti samo jednom djetetu. Rješavanje ovog problema zahtijeva veći angažman, ali i individualni pristup za koji još uvijek, nažalost, nema prostora.

Drugi i svakako najveći problem su autoritarni roditelji, sami po sebi. Kao što je već spomenuto, riječ je o roditeljima koji su potpuno uvjereni u ispravnost svojih postupaka, ne prihvaćaju kritike i nisu otvoreni razmišljanjima izvan okvira autoriteta. Smatraju da bilo kakav oblik popuštanja, razgovora ili pregovora s djetetom vodi u pad poštivanja njihove uloge kao roditelja. Odgojitelj koji se uspije povezati s djetetom i zadobiti njegovo povjerenje može od tog djeteta i saznati, ne bi li se uvjerio, kakva je situacija kod kuće i kako se roditelji prema njemu ponašaju. Ukoliko i dijete potvrdi sumnje odgojitelja, on može pokušati razgovarati s roditeljima. Međutim, potrebna je i hrabrost odgojitelja za pokušaj razgovora s roditeljima jer oni uglavnom to shvate kao miješanje u njihov odgoj i svojevrsni napad na sebe. Odgojitelju ova činjenica može uzrokovati probleme na poslu, pogotovo ako se roditelji pobune.

4. ISPITIVANJE KVALITETE ŽIVOTA RODITELJA DJECE PREDŠKOLSKE DOBI

4.1. Cilj ispitivanja

Cilj ispitivanja je ispitati kako roditelji djece predškolske dobi (barem 1 dijete predškolske dobi) procjenjuju kvalitetu svog života koristeći anketni upitnik kao metodu prikupljanja podataka.

4.2. Problemi i hipoteze

Iz cilja ispitivanja utvrđeno je 8 problema:

1. Utvrditi kako ispitanici procjenjuju trenutnu kvalitetu života.
2. Utvrditi je li se ispitanicima promijenio bračni odnos s partnerom nakon rođenja djeteta.
3. Utvrditi kako ispitanici s barem jednim djetetom predškolske dobi procjenjuju trenutne odnose u obitelji.
4. Utvrditi kako ispitanici s barem jednim djetetom predškolske dobi procjenjuju odnos sa supružnikom.
5. Ispitati vlastitu percepciju ispitanika i percepciju supružnika ispitanika u odgoju djeteta (uključenost u odgoj, stil odgoja).
6. Utvrditi kako ispitanici procjenjuju količinu vlastitog slobodnog vremena u odnosu na period prije rođenja djeteta.
7. Utvrditi povezanost poslovnih obaveza i procjene kvalitete odnosa u obitelji.
8. Utvrditi zadovoljstvo ispitanika svojim materijalnim statusom.

Na temelju ispitivanja formirane su sljedeće hipoteze:

1. Većina ispitanika će pozitivno (izvrsno ili dobro) procijeniti trenutnu kvalitetu života.

2. Većina ispitanika doživjela je promjenu u bračnom odnosu s partnerom nakon rođenja djeteta, i to u negativnom smjeru (pogoršanje odnosa).
3. Većina ispitanika s barem jednim djetetom predškolske dobi pozitivno će procijeniti trenutne odnose u svojoj obitelji.
4. Većina ispitanika s barem jednim djetetom predškolske dobi pozitivno će procijeniti odnose sa supružnikom.
5. Većina ispitanika će ulogu u odgoju djeteta percipirati pozitivno za sebe i za supružnika, s dominantno zastupljenim autoritativnim odgojnim stilom.
6. Većina će ispitanika procijeniti manjak slobodnog vremena za sebe u odnosu na period prije rođenja djeteta.
7. Većina će ispitanika procijeniti kako su poslovne obveze povezane s kvalitetom odnosa unutar obitelji.
8. Većina ispitanika bit će nezadovoljna svojim materijalnim statusom.

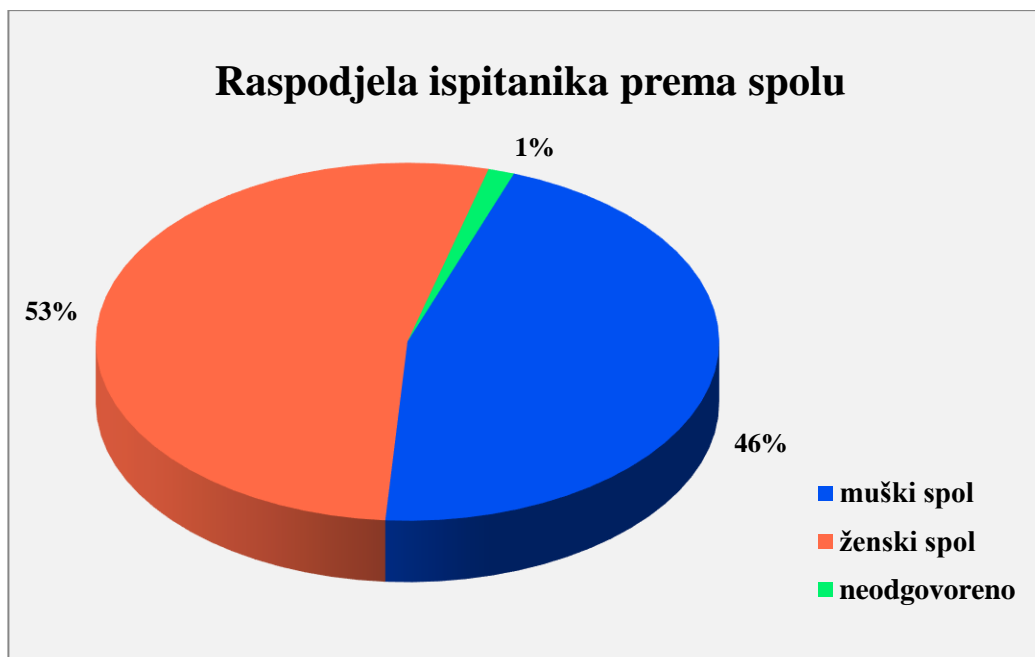
4.3. Metodologija

4.3.1. Uzorak ispitanika

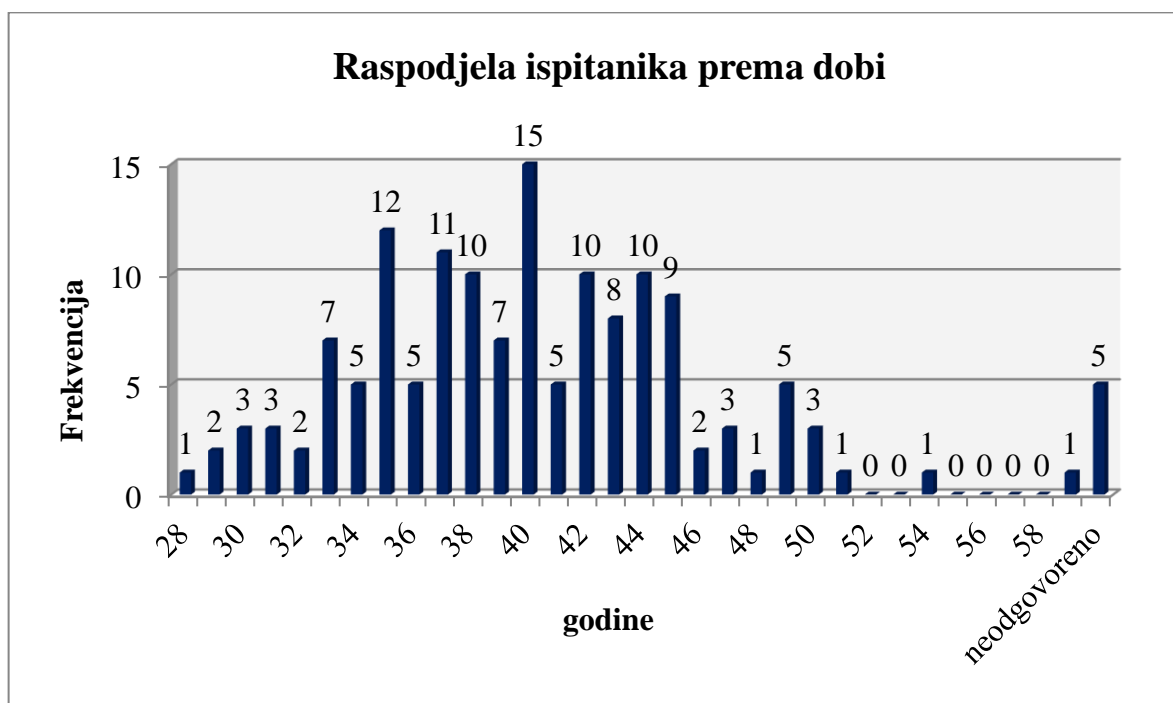
Uzorak ispitanika obuhvaća roditelje djece rane i predškolske dobi iz četiriju privatnih vjerskih vrtića na području Grada Zagreba. Uključni kriterij za roditelje bio je da imaju barem jedno dijete rane ili predškolske dobi. U ispitivanju je sudjelovalo 148 ispitanika, međutim 1 ispitanik nije odgovarao kriteriju te je izostavljen iz daljnje obrade podataka, stoga je broj ispitanika zapravo 147. Svi ispitanici žive na području Grada Zagreba.

78 ispitanika (53,06%) ženskog je spola, 67 ispitanika (45,58%) muškog je spola, a preostalih 1,38% čine 2 ispitanika koja nisu odgovorila na ovo pitanje. Slika 1 grafički prikazuje zastupljenost pojedinog spola među ispitanicima.

Dob ispitanika kreće se u rasponu od 28 godina do 59 godina, pri čemu je najviše ispitanika, njih 102 (69,39%), u dobi između 35 i 45 godina. Točna distribucija ispitanika prema dobi prikazana je na Slici 2.

Slika 1. Zastupljenost pojedinog spola među ispitanicima

Slika 2. Distribucija ispitanika prema dobi

Prema parametru radnog odnosa, većina ispitanika, njih 112 (76,19%) u stalnom je radnom odnosu. 10 ispitanika (6,80%) je nezaposleno, a također 10 ih se izjasnilo kategorijom *ostalo* (privatna djelatnost, obrtnička djelatnost, porodiljni dopust). Tablica 2 predstavlja prikaz distribucije ispitanika prema radnom statusu.

Tablica 2. Distribucija ispitanika prema radnom statusu

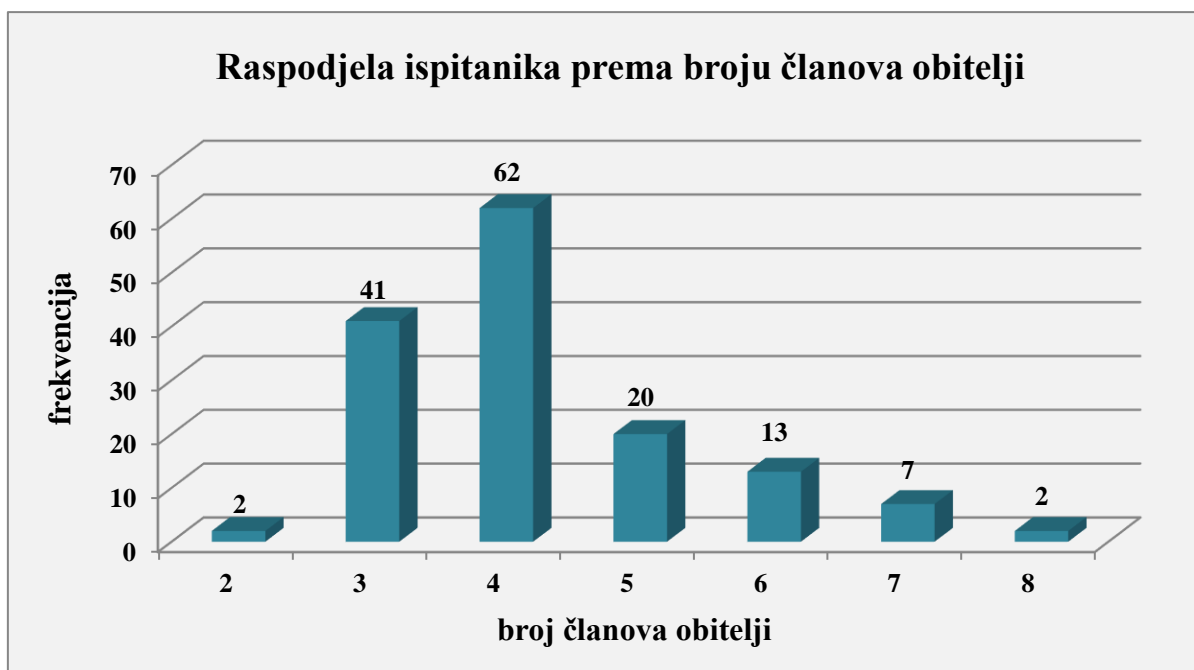
radni status	frekvencija, f	postotak (%)
nezaposlen	10	6,80
u stalnom radnom odnosu	112	76,19
zaposlen, ali ne prima plaću	3	2,04
povremeno zaposlen	6	4,08
umirovljenik	5	3,40
ostalo	10	6,80
nenavedeno	1	0,68

Nadalje, 1 ispitanik (0,68%) ima završenu samo osnovnu školu. 48 ispitanika (32,65%) je srednjoškolskog gimnazijskog ili strukovnog obrazovanja, 74 ispitanika (50,34%) je završilo sveučilišni ili stručni preddiplomski/diplomski studij, dok je 23 ispitanika (15,65%) završilo poslijediplomski specijalistički ili doktorski studij. 1 ispitanik nije odgovorio na pitanje. Ovi su podaci tablično prikazani u Tablici 3.

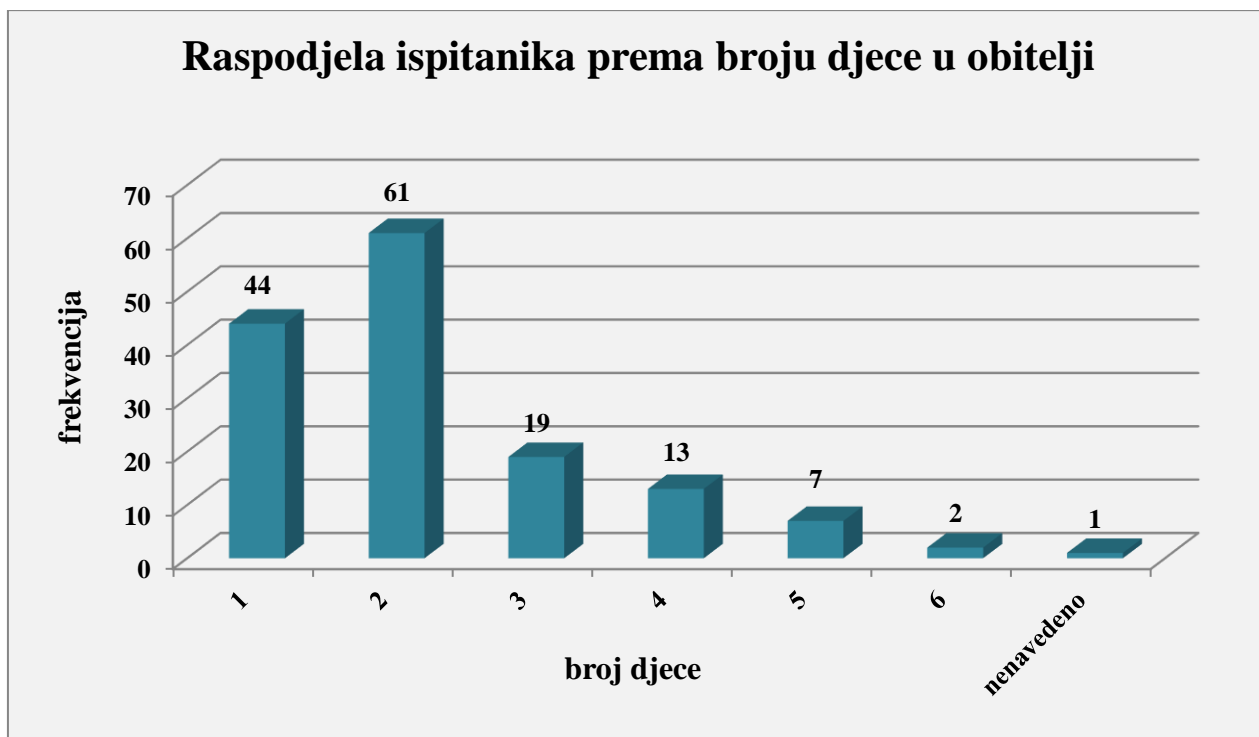
Tablica 3. Distribucija ispitanika prema razini obrazovanja

razina obrazovanja	frekvencija, f	postotak (%)
osnovnoškolsko	1	0,68
srednjoškolsko gimnazijsko/strukovno	48	32,65
sveučilišni/stručni studij	74	50,34
specijalistički/doktorski studij	23	15,65
nenavedeno	1	0,68

Analizom osnovnih podataka o obitelji ispitanika utvrđeno je kako ispitanici u najvećem broju (62 ispitanika, 42,18%) žive u četveročlanim obiteljima, dok su sljedeće prema zastupljenosti tročlane obitelji (41 ispitanik, 27,89%) i peteročlane obitelji (20 ispitanika, 13,61%). Također, analiziran je i broj djece u obiteljima ispitanika te je utvrđeno kako najveći broj ispitanika (61 ispitanik, 41,50%) ima dvoje djece. Visok postotak zauzimaju također ispitanici s jednim djetetom (44 ispitanika, 29,53%). Ispitanici s troje ili četvero djece prisutni su u manjem postotku (8,84% ispitanika s troje djece, odnosno 4,76% ispitanika s četvero djece). Prosječna starost djece ispitanika je 9,62 godine. Broj izlazi izvan okvira starosti djeteta predškolske dobi, međutim on je takav jer se od ispitanika tražilo da navedu starosnu dob sve djece. Ukoliko se kao gornja granica starosne dobi djeteta predškolske dobi uzme 6 godina te se u obzir uzmu samo djeca mlađa od 6 godina, prosječna starosna dob djece ispitanika iznosi 3,45 godina. Detaljni podaci o obiteljima ispitanika s obzirom na ukupan broj članova obitelji i broj djece prikazani su grafički na Slici 3 i Slici 4.

Slika 3. Raspodjela ispitanika prema broju članova obitelji

Slika 4. Raspodjela ispitanika prema broju djece u obitelji

Analiza ispitanika prema vrsti i vlasništvu nekretnine u kojoj žive pokazala je da veći dio ispitanika živi u stanu (93 ispitanika, 63,27%), a manji dio u kući (54 ispitanika, 36,73%). Također, veći dio ispitanika ima vlasništvo nad nekretninom u kojoj živi (98 ispitanika, 66,67%), 8 ispitanika (5,44%) živi u nekretnini u najmu, dok je ostatak od 27,89% ispitanika odabrao odgovor *ostalo* (nekretnina pod kreditom, roditeljska kuća, obiteljska kuća, kuća od supružnika, povremeno korištena kuća). Tablični su podaci prikazani u Tablici 4 i Tablici 5.

Tablica 4. Raspodjela ispitanika prema vrsti nekretnini u kojoj žive

nekretnina	frekvencija, f	postotak (%)
kuća	54	36,73
stan	93	63,27
ostalo	0	0,00

Tablica 5. Raspodjela ispitanika prema vlasništvu nad nekretninom u kojoj žive

vlasništvo nekretnine	frekvencija, f	postotak (%)
vlastita nekretnina	98	66,67
nekretnina u najmu	8	5,44
ostalo	41	27,89

4.3.2. Mjerni instrument

Za ispitivanje kvalitete života roditelja djece predškolske dobi korišten je osmišljen anketni upitnik čiji se sadržaj generalno može podijeliti u dva dijela.

Prvi dio upitnika namijenjen je prikupljanju općih informacija o ispitanicima (dob, spol, mjesto stanovanja, radni status, razina obrazovanja, bračni status, podaci o obitelji – broj članova, broj djece i njihova dob, nekretnina).

Drugi dio anketnog upitnika odnosi se na procjenu kvalitete života roditelja predškolske dobi. Ispitanicima su postavljena pitanja u kojima ih se tražilo da procijene svoje trenutno stanje s obzirom na ponuđene odgovore. U većini pitanja ostavljena je mogućnost odgovora *ostalo* kako bi ispitanici mogli napisati svoj odgovor ukoliko im nijedan od ponuđenih nije bio adekvatan. Anketni upitnik naveden je u Prilogu 1.

Kako bi se pobliže procijenila kvaliteta života ispitanika, s obzirom na velik broj objektivnih i subjektivnih čimbenika koji utječu na kvalitetu života, odabrane su sljedeće sfere života:

- bračni odnos (promjene u bračnom odnosu dolaskom djeteta)
- obitelj (odnosi u cijeloj obitelji, odnos između supružnika)
- odgoj (procjena uloge supružnika u odgoju, procjena odgojnog stila za sebe i supružnika)
- obaveze (procjena količine slobodnog vremena, utjecaj obveza na obitelj)
- materijalni prihodi

4.3.3. Postupak

Ispitivanje je provedeno na području Grada Zagreba podjelom anketnih upitnika u četirima privatnim vjerskim vrtićima u periodu od svibnja do kolovoza 2020. Podjela anketnih upitnika učinjena je uz suglasnost ravnatelja dječjih vrtića, i to tako da je u svaki vrtić dostavljen određen broj upitnika koje su odgajatelji podijelili roditeljima djece i zamolili ih da ispune. Broj upitnika koji se dostavio u pojedini vrtić određen je na temelju broja upisane djece tako da su na svako dijete dostavljena dva upitnika, jedan za oca i jedan za majku.

Sudjelovanje u ispitivanju definirano je kao anonimno i u potpunosti dobrovoljno, što je ispitanicima također bilo naglašeno te su u svakom trenutku mogli odustati od daljnjeg rješavanja upitnika.

Trajanje ispunjavanja anketnog upitnika procijenjeno je na 5-10 minuta.

Od podijeljenih 206 anketnih upitnika iz spomenutih četiriju vrtića vratilo se 148 ispunjenih upitnika. Glavni razlog za to leži u činjenici kako neki roditelji nisu uopće htjeli sudjelovati u istraživanju, a drugi, iako manje izražen razlog, leži u činjenici da su neki ispitanici razvedeni ili vode samostalan život bez bračnog partnera.

4.4. Rezultati i rasprava

Budući da je cilj ispitivanja ispitati kvalitetu života roditelja djece predškolske dobi, odnosno analizirati kako ispitanici subjektivno procjenjuju vlastitu kvalitetu života, za dobivanje adekvatnih rezultata potrebno je analizirati odgovore na pitanja postavljena u drugom dijelu anketnog upitnika. U tom dijelu ispitanicima je postavljeno ukupno 10 pitanja. Pitanja su u nastavku samo nabrojana, a popis pitanja s ponuđenim odgovorima nalazi se u Prilogu 1.

1. Na koji je način rođenje djeteta/djece utjecalo na bračni odnos?
2. Kako trenutno procjenjujete kvalitetu života?
3. Odnose u svojoj obitelji mogli biste opisati:
4. Koje od navedenih tvrdi najbliže opisuju odnos između Vas i Vašeg supružnika (moguće više odgovora)?

5. Kako procjenjujete ulogu supružnika u odgoju?
6. Prema Vašem mišljenju koju vrstu odgoja Vi preferirate?
7. Prema Vašem mišljenju koju vrsta odgoja preferira Vaš supružnik?
8. Uzevši u obzir obiteljske obaveze, koliko imate slobodnog vremena za sebe u odnosu na period prije rođenja djeteta/djece?
9. Utječu li Vaše poslovne obaveze na kvalitetu odnosa unutar obitelji?
10. Smatrate li da materijalni prihodi zadovoljavaju Vaše obiteljske potrebe?

U ovom dijelu rada bit će analizirani odgovori na gore navedena pitanja.

Prvim pitanjem (*Na koji je način rođenje djeteta/djece utjecalo na bračni odnos?*) nastoji se ispitati komponenta bračnog odnosa koji je svakako od velike važnosti za procjenu kvalitete života. Opće je poznato kako dolaskom djeteta bračni partneri preuzimaju veću razinu odgovornosti i brige u svrhu adekvatnog razvoja i odgoja djeteta. U Tablici 6 dan je prikaz odgovora ispitanika na gore navedeno pitanje.

Tablica 6. Utjecaj rođenja djeteta na bračni odnos

	frekvencija, f	postotak (%)
poboljšao se	80	54,42
pogoršao se	10	6,80
bez promjene	53	36,05
ostalo	4	2,72

Ispitanici u velikom postotku (54,42%) procjenjuju kako im se bračni odnos dolaskom djeteta promijenio nabolje. 6,80% ispitanika tvrdi da im se odnos pogoršao, dok 36,05% smatra da se nisu dogodile promjene u bračnom odnosu rođenjem djeteta. 4 ispitanika odabrala su opciju *ostalo*. 1 ispitanik iz te kategorije navodi da ne može točno procijeniti jer su se neke stvari poboljšale, a neke pogoršale, dok 3 ispitanika ne mogu odgovoriti na pitanje jer su ili razvedeni ili su prekinuli odnos s partnerom prije rođenja djeteta te su sami ušli u roditeljstvo. S obzirom na promjene koje nastupaju rođenjem djeteta (prioritiziranje djeteta i njegovih potreba, pomanjkanje vremena za sebe i supružnika, fizička iscrpljenost, strah od nepoznatog...) Hipoteza 2 diplomskog

rada pretpostavila je pogoršanje bračnih odnosa rođenjem djeteta. Gore navedeni tablični podaci pokazuju kako je ta hipoteza odbačena.

Drugo anketno pitanje (*Kako trenutno procjenjujete kvalitetu života?*) jedno je od najvažnijih u upitniku i njime se želi dobiti uvid u subjektivnu procjenu ispitanika njihove kvalitete života, ali u generalnom kontekstu. Naime, od ispitanika se ovdje očekuje da uzmu u obzir sve parametre, objektivne i subjektivne, koje smatraju bitnima te da donesu odluku o zadovoljstvu kvalitetom života. Tablica 7 u nastavku donosi njihove odgovore.

Tablica 7. Procjena trenutne kvalitete života

	frekvencija, f	postotak (%)
izvrсна	46	31,29
dobra	101	68,71
loša	0	0,00
ostalo	0	0,00

46 ispitanika (31,29%) procjenjuje da im je kvaliteta života izvrsna, dok ih čak 101 (68,71%) procjenjuje dobru kvalitetu života. Zanimljiva je činjenica kako niti jedan ispitanik ne procjenjuje kvalitetu života lošom. Razlog za ovakav rezultat možda leži u činjenici kako su ispitanici u velikom postotku (76,19%) zaposleni, i to u stalnom radnom odnosu. Rezultati navedenog anketnog pitanja u skladu su s Hipotezom 1 o pozitivnoj ocjeni kvalitete života te je time ova hipoteza potvrđena.

Sljedeće pitanje anketnog upitnika (*Odnose u svojoj obitelji mogli biste opisati:)* za cilj ima ispitati percepciju odnosa u obitelji sa stajališta ispitanika. Važno je napomenuti kako ovo pitanje zahtijeva od ispitanika određenu dozu objektivnosti jer mora procijeniti odnose unutar cijele obitelji, dakle svih ukućana, a ne samo svoje odnose s drugim članovima kućanstva. Tablica 8 prikazuje raspodjelu odgovora ispitanika prema ponuđenim odgovorima.

Tablica 8. Procjena odnosa u obitelji ispitanika

	frekvencija, f	postotak (%)
izrazito dobri (idilični)	43	29,25
dobri i zadovoljavajući	86	58,50
niti dobri niti loši	18	12,24
loši s pretežito negativnom klimom	0	0,00
izrazito loši i nepodnošljivi	0	0,00

Uzevši u obzir rezultate na pitanju o procjeni kvalitete života gdje su ispitanici kvalitetu života ocijenili isključivo pozitivnom, rezultati na ovom pitanju ne iznenađuju i zapravo su očekivani. 29,25% ispitanika smatra kako su odnosi u obitelji idilični, 58,50% odnose procjenjuje dobrima i zadovoljavajućima, a 12,24% ih je odabralo neutralan odgovor te navode da su niti dobri ni loši. Niti jedan ispitanik nije odabrao negativnu ocjenu odnosa u obitelji. Zaključuje se kako većina ispitanika pozitivno ocjenjuje kvalitetu odnosa unutar obitelji čime je potvrđena i Hipoteza 3.

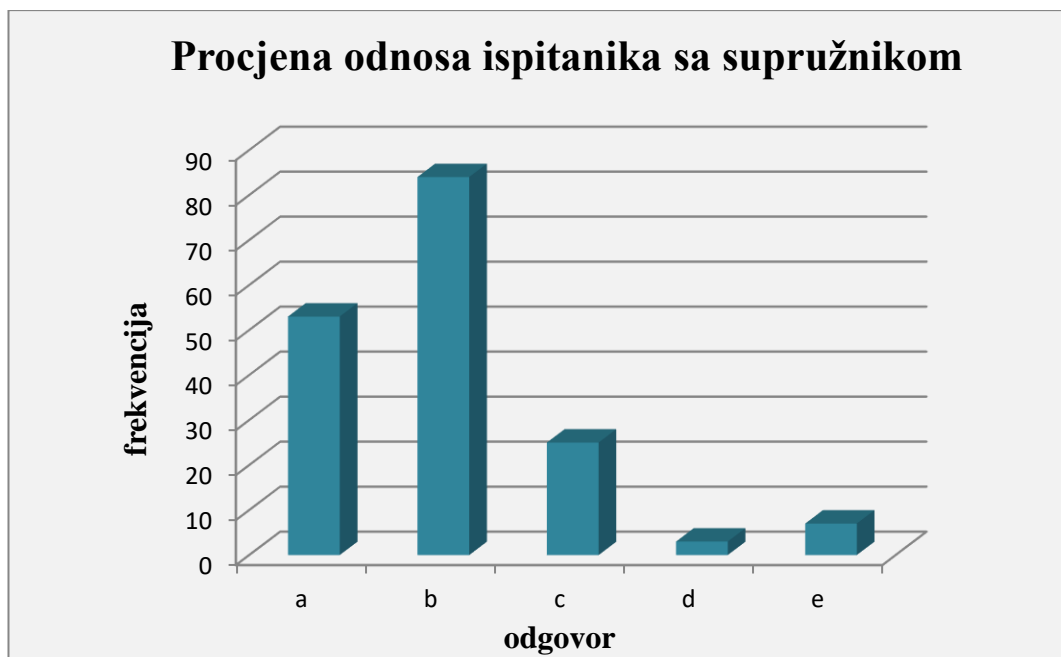
Četvrto pitanje (*Koje od navedenih tvrdnji najbliže opisuju odnos između Vas i Vašeg supružnika (moguće više odgovora)?*) definirano je kao pitanje s više mogućih odgovora u procjeni odnosa ispitanika i njegova supružnika. Za razliku od prethodnog pitanja gdje je pretpostavljena objektivnost u odgovaranju, na ovo pitanje očekuje se isključivo subjektivna procjena ispitanika. Mogućnost više točnih odgovora dana je zbog činjenice da su bračni odnosi višeslojni i višedimenzionalni te je nemoguće jednoznačno opisati odnos sa supružnikom. Za one ispitanike koji nijedan od ponuđenih odgovora ne smatraju adekvatnim ostavljena je mogućnost odgovora *ostalo* kako bi sami napisali procjenu. Podaci su analizirani tablično i grafički. Tablica 9 prikazuje raspodjelu odgovora u odnosu na frekvenciju ispitanika, dok su na Slici 5 rezultati prikazani grafički.

Tablica 9. Procjena odnosa ispitanika sa supružnikom

	frekvencija, f	postotak (%)
suprug/a je bezuvjetna podrška u svemu	53	30,81
sa suprugom se nekad porječkam, ali uspješno rješavamo probleme	84	48,84
sa suprugom ponekad ne mogu pronaći zajednički jezik	25	14,53
suprug/a i ja se ne slažemo ni u čemu	3	1,74
ostalo	7	4,07
	172	100,00

Budući da je na pitanje moguće odgovoriti s više odgovora, uočljivo je kako je 147 ispitanika koji sudjeluju u ispitivanju dalo ukupno 172 odgovora. 124 ispitanika zaokružila su jedan odgovor, 21 ispitanik je odabrao dva odgovora, a samo su 2 ispitanika odgovorila trima ponuđenim odgovorima.

Najzastupljeniji odgovor na ovo pitanje ($f=84$, 48,84%) jest da se ispitanik nekad porječka s bračnim partnerom, međutim uspješno riješe problem. Postotak ne iznenađuje jer svaki brak ima uspone i padove, nijedan nije idiličan i istraživanja pokazuju da se većina bračnih partnera u određenom opsegu svađa. Sljedeći najzastupljeniji odgovor ($f=53$, 30,81%) govori kako je ispitaniku suprug/supruga bezuvjetna podrška u svemu, dok su zastupljenosti "negativnih" odgovora relativno male. Neki su ispitanici odabrali opciju *ostalo* i to su ispitanici koji ne mogu odgovoriti na pitanje jer pitanje je postavljeno s pretpostavkom da je ispitanik u bračnom odnosu. Navode kako je razlog neprimjenjivosti pitanja na njih jedan od sljedećih: ispitanik nije u braku uopće, ispitanik je razveden, ispitanik je bez supružnika, ispitanik ima novog partnera.

Slika 5. Zastupljenost pojedinih odgovora u procjeni odnosa ispitanika sa supružnikom

(a – suprug/a mi je bezuvjetna podrška u svemu; b – suprug/a i ja se nekad porječamo, ali uspješno rješavamo probleme; c – suprug/a i ja nekad ne možemo pronaći zajednički jezik; d – suprug/a i ja se ne slažemo ni u čemu; e – ostalo)

Na temelju navedenih prikaza moguće je zaključiti kako ispitanici uglavnom pozitivno ocjenjuju svoj odnos sa supružnikom, čime je potvrđena Hipoteza 4.

Peto pitanje anketnog upitnika (*Kako procjenjujete ulogu supružnika u odgoju?*) zapravo je prvo od triju koje se odnosi na područje života vezano uz odgoj. U ovom se pitanju od ispitanika očekuje da procijeni ulogu, odnosno uključenost supružnika u odgoj. Pitanjem se želi dobiti uvid u to koliko se ispitanik može osloniti na supružnika u pogledu odgoja djece (preuzimanje obaveza i odgovornosti) što je važno kako za adekvatnu kvalitetu života, tako i za adekvatno roditeljstvo. Već je spomenuto da niti jedan supružnik ne smije biti preopterećen odgojem djeteta, nego da oba roditelja moraju podjednako nositi taj teret. U suprotnom dolazi do pada kvalitete odgoja, neadekvatnog usmjeravanja djeteta te, konačno, kvalitete života.

Rezultati su prikazani grafički na Slici 6.

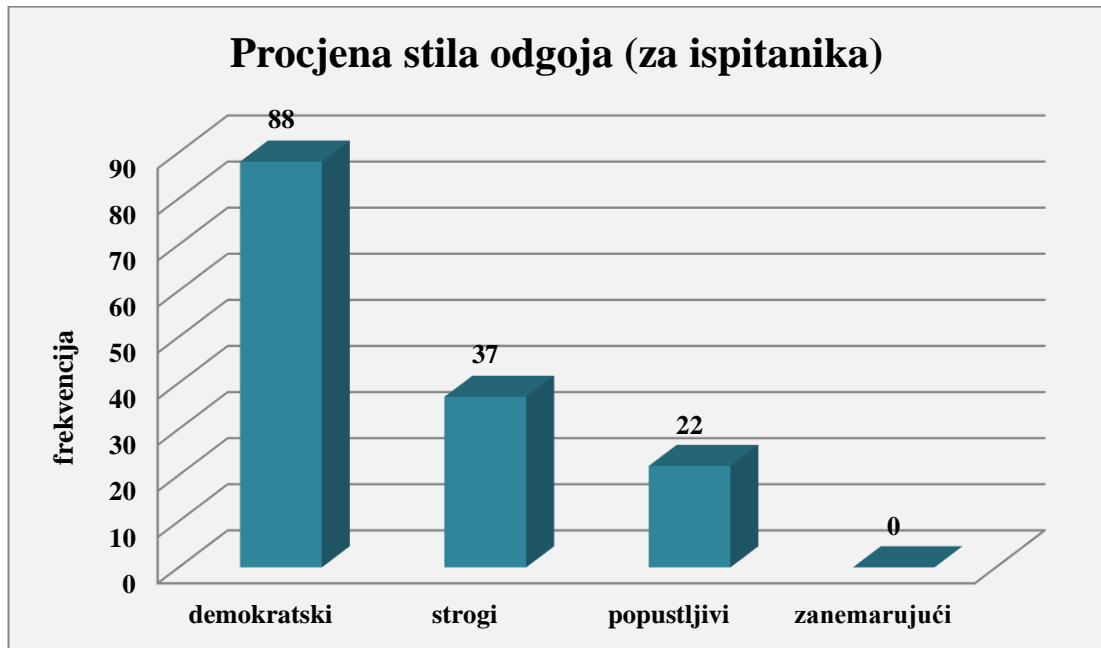
Slika 6. Procjena uključenosti supružnika u odgoju

Rezultati su nedvojbeno jasni i očekivani. 139 ispitanika (94,56%) navodi kako im supružnik sudjeluje u odgoju djeteta, 2 ispitanika (1,36%) navodi suprotno, dok je 6 ispitanika (4,08%) odabralo opciju *ostalo*. 5 ispitanika iz te skupine odgovara kako im supružnik tek ponekad sudjeluje u odgoju djeteta, a 1 ispitanik ne može procijeniti.

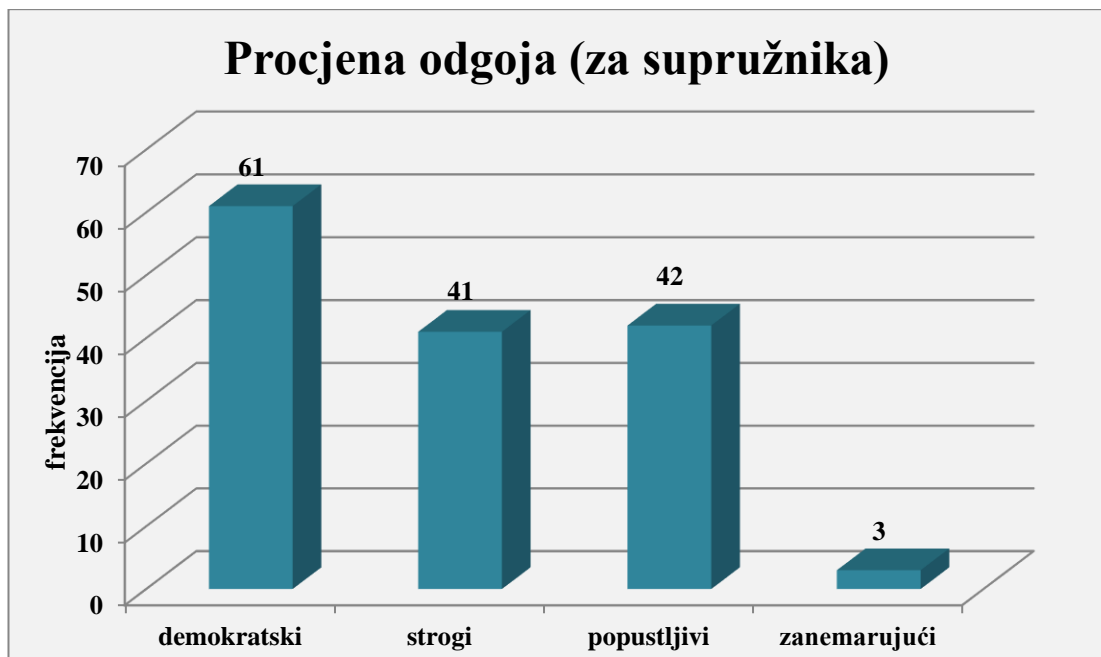
Na temelju nalaza kako većina ispitanika pozitivno procjenjuje ulogu supružnika u odgoju, djelomično je potvrđena i Hipoteza 5.

Sljedeća dva pitanja (*Prema Vašem mišljenju koju vrstu odgoja Vi preferirate?* i *Prema Vašem mišljenju koju vrstu odgoja preferira Vaš supružnik?*) od ispitanika traže istu procjenu samo prvi put subjektivno za sebe, a drugi put za supružnika. Pitanjima se želi uočiti koji je roditeljski stil odgoja dominantno prisutan u svakodnevici roditelja. Također, pitanje je postavljeno i vlastitu procjenu ispitanika i za procjenu njegova supružnika kako bi se rezultati mogli usporediti. Takvi podaci korisni su za daljnja istraživanja jer, ako se pokaže veliko neslaganje u zastupljenosti roditeljskih stilova odgoja, pretpostavka je da roditelji koriste različite stilove što negativno djeluje na dijete koje je istovremeno izloženo neujednačenim kriterijima.

Dobiveni su podaci prikazani grafički na Slici 7 i Slici 8.

Slika 7. Procjena roditeljskog stila odgoja za ispitanika

Slika 8. Procjena roditeljskog stila odgoja za supružnika

Oba grafička prikaza govore u prilog autoritativnom (demokratskom) stilu odgoja kao najzastupljenijem. Prilikom procjene vlastitog odgojnog stila 88 ispitanika

(59,86%) bira demokratski stil, 37 ispitanika (25,17%) strogi stil, 22 ispitanika (14,97%) popustljivi stil, dok nijedan ispitanik ne smatra da preferira zanemarujući odgojni stil. U pogledu procjene odgojnog stila supružnika, demokratski stil je dominantan (61 ispitanik, 41,50%), slijedi ga popustljivi stil (42 ispitanika, 28,57%), odmah iza je strogi stil (41 ispitanik, 27,89%), a 3 ispitanika (2,04%) navela su zanemarujući stil kao preferabilni kod svojih supružnika.

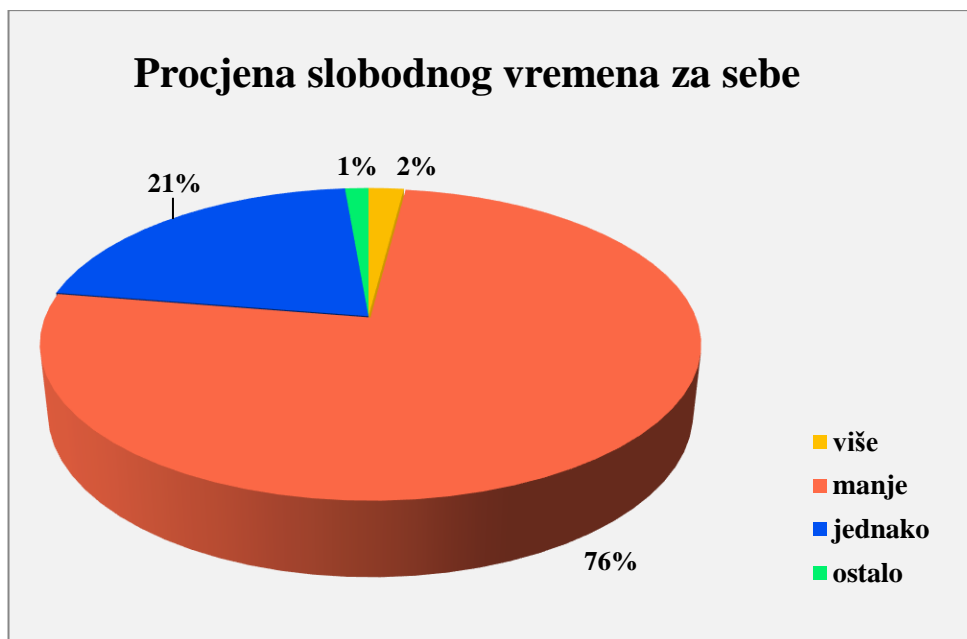
Zanimljivo je utvrditi kako ispitanici češće procjenjuju svoj odgojni stil kao demokratski, a u manjem postotku kao strogi, dok je u procjeni odgojnog stila supružnika stanje drukčije. Iako rezultat pokazuje da i supružnici prema procjeni ispitanika preferiraju demokratski stil, razlika u frekvenciji demokratskog i strogog stila je značajno manja nego prilikom procjene vlastitog odgojnog stila. Može se reći da ispitanici češće subjektivno doživljavaju odgojni stil supružnika strožim u odnosu na njihov vlastiti.

Također, u analizi rezultata u procjeni odgojnog stila supružnika vidljiva je pojava zanemarujućeg stila odgoja, čega u vlastitoj procjeni nema.

Ovim rezultatima upotpunjena je Hipoteza 5 te je potvrđena u cijelosti.

Nadalje, osmo pitanje anketnog upitnika (*Uzevši u obzir obiteljske obaveze, koliko imate slobodnog vremena za sebe u odnosu na period prije rođenja djeteta/djece?*) referira se na slobodno vrijeme kao bitnu odrednicu kvalitete života. Budući da rođenjem djeteta dolazi do preraspodjele slobodnog vremena, cilj je pitanja utvrditi u kojem smjeru se raspoređuje slobodno vrijeme roditelja, odnosno imaju li ga više, manje ili jednako. Pitanje naglašava kako je za adekvatan odgovor potrebno usporediti količinu slobodnog vremena prije rođenja djeteta s količinom slobodnog vremena nakon rođenja djeteta.

Rezultati su prikazani grafički na Slici 9.

Slika 9. Procjena slobodnog vremena za sebe u odnosu na period prije rođenja djeteta

111 ispitanika (75,51%) odgovorilo je kako imaju manje slobodnog vremena za sebe nakon rođenja djeteta, i to zbog obiteljskih obaveza. 31 ispitanik (21,09%) smatra kako rođenjem djeteta nije došlo do bitnih promjena u količini njegova slobodnog vremena. 3 ispitanika (2,04%) navode kako rođenjem djeteta imaju više slobodnog vremena, a 2 ispitanika (1,36%) bira opciju *ostalo* navodeći kako uopće nemaju slobodnog vremena za sebe.

Rezultati su u skladu s očekivanim te je potvrđena i Hipoteza 6.

Deveto pitanje anketnog upitnika (*Utječu li Vaše poslovne obveze na kvalitetu odnosa unutar obitelji?*) nastoji ispitati povezanost još jednog čimbenika kvalitete života s kvalitetom života ispitanika. Riječ je o obvezama (u ovom slučaju poslovnim) za koje se od ispitanika zahtijeva da procijene kako su povezane s kvalitetom odnosa u obitelji. Ovdje se, naime, prati indirektna veza poslovnih obveza i kvalitete života, i to preko utjecaja na obitelj.

Rezultati su prikazani grafički na Slici 10.

Slika 10. Procjena utjecaja poslovnih obaveza na kvalitetu odnosa u obitelji

Rezultati pokazuju kako je ispitanicima teško točno procijeniti utjecaj poslovnih obaveza na kvalitetu odnosa u obitelji, što je vidljivo iz podjednako zastupljenih odgovora da utječu i da ne utječu. Naime, 58 ispitanika (39,46%) odgovorilo je kako im poslovne obaveze utječu na kvalitetu odnosa u obitelji, dok je 60 ispitanika (40,82%) odgovorilo suprotno. 18 ispitanika (12,24%) navodi kako se odnosi unutar obitelji nisu promijenili zbog poslovnih obaveza. Značajan je broj ispitanika koji su odabrali opciju *ostalo* ($f=10$; 6,80%), a 1 ispitanik nije odgovorio na pitanje. U kategoriji *ostalo* 6 ispitanika je odgovorila da im obveze ponekad utječu na odnose u obitelji, 3 ispitanika navode da im poslovne obveze malo utječu na kvalitetu odnosa u obitelji, a 1 ispitanik navodi kako ne može procijeniti.

Vidljivo je kako je najzastupljeniji odgovor da poslovne obaveze ne utječu na kvalitetu odnosa unutar obitelji, međutim radi se o razlici od svega 1,36% u odnosu na prvi sljedeći odgovor prema zastupljenosti koji je suprotan. Slijedom navedenog, može se reći kako je Hipoteza 7 u ovom radu ipak nije potvrđena, međutim to treba uzeti s rezervom zbog male razlike između dvaju odgovora koji su međusobno jedan drugom suprotni. Bolji bi se podaci dobili da je uzorak ispitanika bio veći ili da se iz vrtića vratilo više ispunjenih anketa.

Posljednje pitanje anketnog upitnika (*Smatrate li da materijalni prihodi zadovoljavaju Vaše obiteljske potrebe?*) odnosi se na procjenu materijalnog statusa ispitanika u odnosu na obiteljske potrebe. Materijalni status nije isključivi kriterij kvalitete života, ali je svakako jedan od čimbenika koji na nju utječu. Povezanost materijalnog statusa i zadovoljstva životom isključivo je subjektivna jer netko može biti zadovoljan s malo, a netko nezadovoljan s puno.

Dobiveni podaci prikazani su tablično u Tablici 10.

Tablica 10. Procjena materijalnih prihoda u odnosu na obiteljske potrebe

	frekvencija, f	postotak (%)
zadovoljavaju	112	76,19
ne zadovoljavaju	31	21,09
ostalo	4	2,72

112 ispitanika (76,19%) odgovara kako su zadovoljni materijalnim prihodima, odnosno kako su zadovoljene njihove obiteljske potrebe. 31 ispitanik (21,09%) smatra obrnuto, a 4 su ispitanika odabrala opciju *ostalo*. U navedenoj kategoriji nailazi se sljedeće odgovore: *jedva* (f=2), *ovisno o mjesecu* (f=1) i *snalazimo se* (f=1).

Hipoteza 8 nije u skladu s dobivenim rezultatima. Značajan broj ispitanika pozitivno procjenjuje svoje materijalne prihode, stoga je Hipoteza 8 odbačena.

5. ZAKLJUČAK

Na kraju ispitivanja, moguće je reći da su ispitanici ukupno gledano pozitivno ocijenili svoju trenutnu kvalitetu života. To je moguće potvrditi na temelju pitanja koje od njih zahtijeva da procijene kvalitetu života, međutim, da je to pitanje izostavljeno, te, da se kvaliteta života ispitanika procjenjivala samo na temelju drugih odgovora, rezultat bi bio sličan.

Ispitanici su u velikom postotku (68,71%) utvrdili da im je kvaliteta života dobra, odnosno izvrsna (31,29%).

Nadalje, utvrđeno je kako im bračni odnos ne trpi u velikoj mjeri zbog rođenja djeteta. Čak 54,42% ispitanika smatra da im se bračni odnos dolaskom djeteta poboljšao, 36,05% ispitanika ne primjećuje bitnije promjene. Manjina ispitanika smatra da je došlo do pogoršanja bračnih odnosa.

Obiteljski odnosi među ispitanicima ocijenjeni su dobrima i zadovoljavajućima (58,50%), odnosno izvrsnima i idiličnima (29,25%). U procjeni odnosa ispitanika i supružnika također nema većih iznenađenja. Ispitanici s najvećom učestalošću (48,84%) navode kako se ponekad porječavaju sa suprugom, međutim uspješno rješavaju probleme, dok je drugi najzastupljeniji odgovor kako je ispitaniku suprug/supruga najveća podrška u svemu (30,81%).

Gotovo svi ispitanici (94,56%) navode kako je njihov supružnik aktivno uključen u odgoj djeteta. Također, ispitanici za sebe, kao i za supruga, najviše smatraju kako preferiraju autoritativni (demokratski) stil odgoja, a nakon njega strogi i popustljivi odgojni stil.

Najveći broj ispitanika (75,51%) smatra kako ima manje slobodnog vremena za sebe u odnosu na period u kojem nije bilo djeteta. Samo 2,04% ispitanika smatra da ima više slobodnog vremena.

Analizom rezultata procjene povezanosti poslovnih odnosa i kvalitete odnosa unutar obitelji utvrđeni su podjednaki rezultati za dva suprotna odgovora. 40,82% ispitanika smatra da im poslovne obveze nisu povezane s kvalitetom obiteljskih odnosa, a 39,46% ih smatra da jesu. Potrebno je dodatno ispitivanje na većem uzorku ispitanika kako bi se dobio bolji uvid u ovu tematiku.

Zaključno, 76,19% ispitanika je zadovoljno svojim materijalnim prihodima, dok je 21,09% nezadovoljno i smatra da im prihodi ne zadovoljavaju obiteljske potrebe.

Ovim je radom nedvojbeno potvrđeno 5 ishodnih hipoteza, 2 su odbačene u cijelosti dok je 1 djelomično odbačena.

6. LITERATURA

1. Andrews, F.M., Whitney, S. (1974). Developing measures of perceived life quality. U A. Michalos (Ur.), *Citation classics, Social Indicator Research* (str. 75-100). Springer, Dordrecht
2. Brajša, P. (2005). *Roditelji i djeca*. Zagreb: Glas Koncila
3. Brajša, P. (2009). *Brak i obitelj iz drugoga kuta*. Zagreb: Glas Koncila
4. Brajša-Žganec, A. (2003). *Dijete i obitelj: emocionalni i socijalni razvoj*. Zagreb: Naklada Slap
5. Bratković, D., Rozman B. (2006). Čimbenici kvalitete življenja osoba s intelektualnim teškoćama, *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 42(2), 101-112.
6. Cummins, R.A. (1998). The second approximation to an international standard for life satisfaction. *Social Indicators Research*, 43, 307-334.
7. Čiček, K. (1995). Uloga obitelji u samopoimanju adolescenata. *Ljetopis socijalnog rada*, 2(1), 27-40.
8. Čudina Obradović, M., Obradović, J. (2006). *Psihologija braka i obitelji*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga
9. Čudina Obradović, M., Obradović, J. (2003). Potpora roditeljstvu: izazovi i mogućnosti, *Rev. sac. polit.*, 10(1), 45-68.
10. Eggebeen, D.J., Knoester, C. (2001). Does Fatherhood Matter for Men?, *Journal of Marriage and family*, 63, 381-393.
11. Felce, D., Perry, J. (1995). Quality of life: Its definition and measurement. *Research in Developmental Disabilities*, 16(1), 51-74.
12. Goode, D. (1997). Quality of Life as International Disability Policy: Implications for International Research. U Schalock, R.L. (Ur.), *Quality of Life. Application to Persons With Disabilities*. (str. 211-221). Washington DC: American Association on Mental Retardation
13. Halauk, V. (2013). Kvaliteta života u zdravlju i bolesti, *Zavod za znanstvenoistraživački i umjetnički*, sv.7, 252
14. Hogg, J. (1995). Assessment methods and professional directions. U Malin, N. (Ur.), *Services for people with learning disabilities*. (str. 219-235). London:Routledge

15. Kolesarić, V., Krizmanić, M. (1989). Pokušaj konceptualizacije pojma "kvaliteta života", *Primijenjena psihologija*, 10, 179-184.
16. Krizmanić, M. (2011). *U ljubavi i bez nje*, Zagreb: Profil
17. Liu, B. (1975). Quality of life: Concept, measure and results. *American Journal of Economics and Sociology*, 34(1), 1-14.
18. Luketin, D., Sunko, E., Tomašević Kokorić, J. (2015). *Roditeljstvo je dvosmjernan odnos*. Split: Tiskara Šegvić
19. Ljubetić, M. (2007). Biti kompetentan roditelj. Zagreb: Mali profesor.
20. Orešković, S. (1994). Koncepti kvalitete života, *Soc. ekol.*, 3 (3-4), 264
21. Radan, M., Vuletić, S., Rakošec, Ž., Šperanda, Ž. (2015). Bioetička kompleksnost problematike zamjenskoga majčinstva, *Diacovensia*, 23(1), 35-70.
22. Sabatelli, R.M., Waldron, R. J. (1995). Measurement issues in the assessment of the experience of parenthood, *Journal of Marriage and the Family*, 57, 969-980.
23. Slavuj, L. (2012). Objektivni i subjektivni pokazatelji u istraživanju koncepta kvalitete života, *Geoadria*, 17(1), 73-92.
24. Vuletić, G., Benjak, T., Brajković, L., Brkljačić, T., Davern, M., Golubić, R., Ivanković, D., Jokić-Begić, N., Kaliterna Lipovčan, Lj., Marčinko, I., Markanović, D., Misajon, R., Mišura, D., Mustajbegović, J., Selena Nujić, S., Prizmić-Larsen, Z., Sjerobabski Masnec, I., Šincek, D., Vuger-Kovačić, D. (2011). Kvaliteta života i zdravlje, *Hrvatska zaklada za znanost*, 9-14.
25. World Health Organization (1998). Development of the World Health Organization WHOQOL-BREF quality of life assessment. The WHOQOL Group. *Psychological Medicine*, 28, 551-558.

Nekretnina je:

- a) Vaše vlasništvo
- b) u najmu
- c) ostalo _____

Na koji je način rođenje djeteta/djece utjecalo na bračni odnos?

- a) poboljšao se
- b) pogoršao se
- c) ništa se nije promijenilo
- d) ostalo _____

Kako trenutno procjenjujete kvalitetu života?

- a) izvrsna
- b) dobra
- c) loša
- d) ostalo _____

Odnose u svojoj obitelji mogli biste opisati:

- a) izrazito dobrima (idilični odnosi)
- b) dobrima i zadovoljavajućima
- c) niti dobrima niti lošima
- d) lošima s pretežito negativnom klimom između članova kućanstva
- e) izrazito lošima i nepodnošljivima

Koje od navedenih tvrdnji najbliže opisuju odnos između Vas i Vašeg supružnika (moguće više točnih odgovora)?

- a) suprug/supruga mi je bezuvjetna podrška u svemu
- b) suprug/supruga i ja se nekad porječkamo, ali uspješno rješavamo naše probleme
- c) suprug/supruga i ja ponekad ne možemo pronaći zajednički jezik
- d) suprug/supruga i ja se ne slažemo ni u čemu
- e) ostalo _____

Kako procjenjujete ulogu supružnika u odgoju?

- a) sudjeluje
- b) ne sudjeluje
- c) ostalo _____

Prema Vašem mišljenju koju vrstu odgoja Vi preferirate?

- a) demokratski
- b) strogi
- c) popustljivi
- d) zanemarujući

Prema Vašem mišljenju koju vrstu odgoja preferira Vaš supružnik?

- a) demokratski
- b) strogi
- c) popustljivi
- d) zanemarujući

Uzevši u obzir obiteljske obaveze, koliko imate slobodnog vremena za sebe u odnosu na period prije rođenja djeteta/djece?

- a) više
- b) manje
- c) isto
- d) ostalo _____

Utječu li Vaše poslovne obaveze na kvalitetu odnosa unutar obitelji?

- a) utječu
- b) ne utječu
- c) nije se promijenilo
- d) ostalo _____

Smatrate li da materijalni prihodi zadovoljavaju Vaše obiteljske potrebe?

- a) zadovoljavaju
- b) ne zadovoljavaju
- c) ostalo _____